

O'QITUVCHI VA O'QUVCHI O'RTASIDAGI INSONPARVARLIK XISLATLARINI RIVOJLANTIRISH TA'LIM JARAYONINING ASOSIY SIFATI

Sh.X.Toshmetova

Nizomiy nomidagi TDPU o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14799875>

Annotatsiya. Maqolada o'qituvchilik faoliyatining o'ziga xos pedagogik va psixologik jihatlari ochib berilgan. Shuning bilan birga ta'lim jarayonida axborot almashishning asosi sharti bu ular o'rtasidagi qaytarma aloqaning yo'lga qo'yilganligi bilan tavsiflanadi. Ayniqsa, o'qituvchining o'quvchi shaxsiga ko'rsatadigan ta'sir mexanizmlari, omillari, xususiyatlari atroflicha ochib berilgan.

Kalit so'zlar: pedagog shaxsi, pedagogik faoliyat, nutqiy ko'nikma, kasbiy mahorat, kasbiy etika, pedagogik takt, ijodiy imkoniyat, ijodiy qobiliyat, ta'lim sifati, intellektual kursatkichlar.

THE DEVELOPMENT OF HUMANISTIC QUALITIES BETWEEN THE TEACHER AND THE STUDENT IS THE MAIN QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract. The article reveals the specific pedagogical and psychological aspects of teaching activities. At the same time, the basic condition for the exchange of information in the educational process is characterized by the establishment of feedback between them. In particular, the mechanisms, factors, and characteristics of the teacher's influence on the student's personality are described in detail.

Keywords: pedagogical personality, pedagogical activity, speech skills, professional skills, professional ethics, pedagogical tact, creative potential, creative abilities, quality of education, intellectual indicators.

РАЗВИТИЕ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ МЕЖДУ УЧИТЕЛЕМ И УЧЕНИКОМ ЯВЛЯЕТСЯ ОСНОВОПОЛАГАЮЩИМ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Аннотация. В статье раскрываются специфические педагогические и психологические аспекты преподавания. При этом основным условием обмена информацией в образовательном процессе является установление обратной связи между ними. В частности, подробно излагаются механизмы, факторы и особенности влияния учителя на личность ученика.

Ключевые слова: педагогическая личность, педагогическая деятельность, речевые навыки, профессиональное мастерство, профессиональная этика, педагогический такт,

творческий потенциал, творческие способности, качество образования, интеллектуальные показатели.

O'qituvchilik kasbining o'ziga xosligi o'z huquq, dunyoqarash, o'z e'tiqodi va o'z individual xususiyatlariga ega bo'lgan o'quvchilar bilan doimiy muloqotda bo'lishga nisbatan intilishning kuchli ekanligidir.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, har bir o'qituvchi ham individual, g'ayrioddiy, o'ziga xos xususiyatlar va shaxs sifatlariga egadir. Uning shaxsi qanchalik yorqin va mustaqil bo'lsa, uning kasbiy mahorati shunchalik yuqori va o'quvchi shaxsi shakllanishiga shunchalik ko'p ahamiyatlidir. "O'qituvchi abadiyatga teginadi: hech kim uni ta'siri qachon tugashini ayta olmaydi". Bu esa o'z navbatida o'qituvchi shaxsining jamiyat hayotida eng kerakli inson ekanligini ko'rsatadi. Ma'lumki, o'z kasbi bilan shug'ullanayotgan pedagoglarimiz nafaqat o'z sohalariga doir bilim, ko'nikma va malakalarga balki, pedagogik takt, mahorat hamda qobiliyatlarga ham ega bo'lishini taqzo etmoqda. Chunonchi, o'qituvchining mavjud bilimlarini talabalarga yetkazishda pedagogik mahorat asosiy o'rin egallaydi. Shu nuqtai nazardan olganda, pedagogik mahoratning yetakchi jihatlari quyida sanalgan sifatlarda o'z aksini topadi. O'quvchilar faoliyatini ularning har biri o'z layoqatlari, qiziqishlarini, qobiliyatlarini to'laqonli rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lishlari uchun tashkil eta olish ko'nikmasi. "Nutq fikrlarini rivojlantirib, dastlab uning sxemasini tinglovchi ongiga singdirishi lozim, shundan so'ng ko'rgazmali holatda uni tasavvurga taqdim etish lozim va nihoyat yumshoqlik, ehtiyotkorlik bilan uni tinglayotgan yurakka qo'yish lozim, shundan so'ng tinglovchi sizning harbiy-askaringizdir, o'zi hech qachon sizdan qochib ketmaydi, hatto siz uni erkinlikka qo'yib yuborsangiz ham, doimo sizning mo'min mijosingizga aylanadi".

Bolani "ko'ra olish" qobiliyatini egallash – hatto ular faolligining ba'zi salbiy ifodali harakatlariga aql va e'tibor bilan yondashilganda keyinchalik pozitiv natijalarni berishi mumkin bo'lgan afzalliklarni ajrata bilish ko'nikmasidir. Shu o'rinda e'tibor berishimiz kerakki, aslo yaxshi ko'rib bo'lmaydigan o'quvchi bo'lmasligini tushunish lozim. O'qituvchi nutqi fikrni uyg'otishi va uni tetik holda ushlab tura olishi lozim.

"O'qituvchilar uchun so'z o'z fikrlarini uxlatish uchun emas, boshqalar fikrlarini uyg'otish uchun berilgan". Shuning uchun darsda nafaqat nima aytish, balki uni qanday aytish ham muhim sanaladi. A.S.Makarenkoning ta'kidlashicha, pedagogik mahorat ham ovozini to'g'ri qo'ya olish ham o'z shaxsini boshqara bilishdan iborat bo'lar ekan.

O‘z tajribasini namoyon etib, u “bu yoqqa kel” jumlasini 15-20 xilda aytishga o‘rganganida haqiqiy mahorat egasiga aylanganligi haqida gapiradi.

O‘qituvchining o‘z nutqi intonatsiyasini xilma-xil tusga kirita olishi o‘quvchilar diqqatini ushlab turishga yordam beradi. Hazilning katta bo‘lmagan qismi ma’lumotlarning ifodalashning o‘ziga xos jozibasini ko‘rsatadi. O‘qituvchi diksiyasi, talaffuz qilish va jumlar tuzishning aniqligi o‘qituvchi nutq madaniyatini shakllantiradi. A.P.Chexovning “Zerikarli voqealar” asarida kekxa o‘qituvchi shunday deydi: “Men o‘z nutqim adabiy bo‘lishiga, aniqlovchilar qisqa va aniq, jumlar iloji boricha sodda va chiroyli bo‘lishiga intilaman”.

Sinfda umumiy ijodiy ish uchun sevgi, tetiklik, o‘zaro hurmat yaratishga intilish. O‘quvchilar tafakkurini uyg‘otishi, ular oldida bilimlar manzarasini ocha olish, o‘quvchilarga ularni tanqidiy tafakkurga o‘rgatish uchun o‘z gumonlarini aytishdan qo‘rqmaslik. Rejissor P.M.Kozinsev o‘z talabalarga shunday deydi: “Rejissyorlikka o‘rgatib bo‘lmaydi. Shuning uchun men sizlarni o‘ylashga o‘rgatmoqdaman. Agar sizlar bu jarayonlarni o‘zlashtirishni uddalashdan chiqsangiz, qolgan barchasiga o‘zingiz o‘z aqlingiz bilan erisha olamiz”.

Sinfni o‘z “aqliy ta’sirchanligiga” o‘rgata olish, o‘qituvchi o‘zi dars berayotgan o‘quv faniga nisbatan ehtirossiz, hissiz bo‘lishi mumkin emas. L.N.Tolstoy shuni ta’kidlaydiki, agar o‘z fanining bilan o‘quvchini tarbiyalashni istasang, o‘z fanini sevis va uni bilishingiz. Bu holda o‘quvchilar ham seni ham, fanni ham yaxshi ko‘rib qoladi va sen ularni tarbiyalaysan.

O‘z xabarini yangiligi va kutilmaganligi bilan hayratlantira olish, qiziqтира olish – muhim pedagogik sifat hisoblanadi. N.V.Gotal ta’kidlaydiki, inson o‘z tasavvurlarini hayratga solgan xabarlarni xotirasida yaxshi olib qolishadi.

Zerikarli, ham ifodali nutqdan qochish istagi va ko‘nikmasi. Hazil, quvnoq falsafiy, ajoyib so‘zlar – hatto eng jiddiy materialni tushuntirishda ham o‘z o‘rniga ega bo‘lishi kerak. Olimlar o‘quvchilarning akademik yutuqlari, qobiliyatlarining rivojlanish darajasi va pedagogning ijodiy qobiliyatlari darajasi o‘rtasidagi bog‘liqliklarni aniqlashni uddasidan chiqishgan. Agar o‘qituvchi yuqori ijodiy potentsialga ega bo‘lsa, u holda:

ijodiy qobiliyatlari rivojlangan o‘quvchilar ajoyib muvaffaqiyatlarga erishadi; qobiliyatlar kam rivojlangan o‘quvchilar orqada qolishadi, ularning akademik natijalari odatda yuqori emas.

Agar o‘qituvchining o‘zi “ijodiy qobiliyat”larning bir muncha past shkalasida bo‘lsa, u holda; yorqin ijodiy qobiliyatlarga ega o‘quvchilar ochilmasdan qolishadi, o‘z imkoniyatlarini amalga oshira olmaydi; ijodiy qobiliyatlardan mahrum bo‘lgan o‘quvchilarning muvaffaqiyati esa birinchi holatdagidan yuqori bo‘lishi mumkin.

O'qituvchi ixtiyoriy yoki ixtiyorsiz ravishda ijodiy qobiliyatlar rivojlanishi darajasiga ko'ra, psixologik turlarning o'zi tegishli bo'lganini afzal ko'ra boshlaydi.

O'quvchilar rivojlanishi uchun o'qituvchining ularning har biriga nisbatan umidlari ham kam ahamiyatli emas. Bunday umidlarni R.Berks "Pigmilion effekti" deb nomlaydi.

O'quvchiga ishonuvchi o'qituvchi afsonaviy Pigmalionga o'xshaydi. O'qituvchi o'quv yutuqlarini kutayotgan o'quvchi atrofida psixologik aura yaratadi. Uni o'quvchi ham, o'qituvchi ham idrok qiladi, "his etadi". O'quvchida motivatsiya kuchayadi va o'quv faoliyati natijaviyligi ortadi.

O'qituvchining past kutishlari o'quv ishining yuqori bo'lmagan kuchlari va o'quvchilarning salbiy sifatleri mustahkamlanishlar yordam beradi, unda yaxshi o'qishga nisbatan intilishni yuzaga keltiradi.

Shunday qilib, pozitiv va negativ tarzda, bashoratni amalga oshirish yuz beradi. U yoki bu faoliyatni, xususan o'quv faoliyatini ham muvaffaqiyatli egalashning hal qiluvchi shartlaridan biri faol ijobiy munosabat, unga qiziqish hisoblanadi. O'quvchining o'quv jarayondagi intellektual va shaxsiy faolligini rivojlanishiga nima to'sqinlik qiladi? Ko'p narsa to'sqinlik beradi, biroq ikki juda muhim jihatga e'tibor qaratamiz.

Birinchidan, o'qituvchining darsdagi bir tomonlama faolligi.

U tushuntiradi, maqtaydi, hayratlantiradi, quvonadi, xafa bo'ladi. Ma'lumki, axborot beruvchi, tushuntiruvchi – illyustrativ ta'lim mustaqil tafakkur rivojlanishi imkoniyatlarini qisqartiradi.

Ikkinchidan, o'qituvchi ko'p hollarda u berayotgan bilimlar o'quvchi boshida qanday transformatsiyalashganligi haqida kam ma'lumotlarga ega bo'ladi.

O'quv dasturi, hatto juda yaxshi, darsliklar va metodik qo'llanmalar bilan mustahkamlanganligi ham bola rivojlanishiga xizmat qilishi ham, xizmat qilmasligi ham mumkin.

Ehtimol, agar bola rivojlanishi to'liq holda o'quv dasturi sifati va o'quv materiali mazmuniga bog'liq bo'lganida edi. Oson bo'lgan bo'lardi. Hammasi aslida bir muncha qiyin kechadi. O'quv dasturi (umuman o'quv fani) va o'quvchi o'rtasida o'qituvchi shaxsi qanday hisoblanishini belgilovchi bog'lovchi zveno mavjud bo'ladi. Aynan o'qituvchi o'quvchilar va o'quv fani o'rtasidagi personalli vakil hisoblanadi. O'quv muassasalarda ta'lim shakli turlicha bo'lishi mumkin: jamoaviy, guruh, individual.

Biroq, ta'limning maqsadi amalga oshirishning har qanday shakl, har doim bir xil bo'ladi: bilimlarni o'quvchiga yaqinlashtirish, qiziqitira bilish va bu bilimlarni egallashga yordam berish.

Fan, dastur, darslik, metodika

orqali mustahkamlangan o'quv bilimlar tashuvchisi o'qituvchi hisoblanadi. O'quvchilar o'qituvchilarni nafaqat vakil va bilimlar tashuvchisi sifatida, balki bilimlarning bevosita manbai sifatida ham qabul qiladi. Ta'limning har qanday shaklida ikki shaxsning o'zaro ta'siri yuz beradi – katta (o'qituvchi) va bola (o'quvchi) o'zaro ta'siri bu dasturga muvofiq keladigan o'quv materialini o'zlashtirish kontekstida kechadi. Shuning uchun darsda bola uchun ahamiyatli o'zaro ta'sir uning o'qituvchi bilan o'zaro ta'siri hisoblanadi. Bu o'zaro ta'sir har bir o'quvchi uchun muhim psixologik mazmun bilan to'ldiruvchi maxsus ta'limiy maskanni tashkil etadi. Pedagogik amaliyotda ko'pincha “ta'sir”, “ta'sir qilmoq” tushunchalari qo'llaniladi (masalan, o'quvchiga tarbiya jarayonda ta'sir qilmoq). Biroq, ta'sir qilmoq o'zaro ta'sirga kirishmoq – tushunchalari turlichadir. Ularning prinsipial farqlari shundan iboratki, birinchi holatda biz sub'ekt-ob'ekt munosabatlari bilan ish ko'ramiz, ikkinchi holatda – sub'ekt-sub'ekt munosabatlari bilan va faqat bunday munosabatlar amaliy psixologiyada normal holat sifatida qaraladi.

Insonlarning o'zaro ta'siri – bu murakkab psixologik holat bo'lib, uning asosida o'zaro harakat va reaksiyalarning butun bir tizimi yotadi, ular o'rtasida esa sababiy bog'liqlik yuzaga keladi. O'zaro-ta'sir o'zida qator zaruriy komponentlarni mujassam etadi. Birinchidan, bu fikrlar bilimlar, g'oyalar, ya'ni axborotlarni almashish bo'lsa, ikkinchidan, harakatlar almashishi (faoliyatli komponent), uchinchidan, insonlarni bir-birini idrok etishi jarayonini (perseptiv – emotsional komponent). Faqat biralikda bu komponentlar insonlarni o'zaro tushunishni ta'minlaydi.

Bu asosiy hisoblanadi. Aynan o'zaro tushunish to'laqonli o'zaro ta'sirni belgilaydi. Agar insonlar bir-birini tushunmasa, o'zaro harakatlar haqida fikr ham bo'lishi mumkin. V.O.Klyuchevskiy haqqoniy tarzda shuni aniqlaydi: “Shikoyatlar, insonlar bizni tushunmasligi, ko'pincha biz insonlarni tushunmasligimizdan yuz beradi”. O'qituvchi va o'quvchining (o'quvchilarning) ta'lim jarayonidagi o'zaro ta'siri qanday kechadi? O'qituvchi “orqali” o'quvchiga ta'lim dasturi maqsadidan bilimlarni o'tishi yo'lini sxematik tarzda quyidagicha tasavvur etishimiz mumkin.

Bilim – pedagogik faoliyat sub'ekti sifatidagi o'qituvchi – o'quv faoliyati sub'ektidagi o'quvchi. Bu yo'lni batafsil tahlil qilishga urinamiz. Demak, biz avval ta'lim maqsadini amalga oshiruvchi o'quv dasturiga ega bo'lamiz. Dastur va unga muvofiq keluvchi o'quv materiali, albatta, o'qituvchiga kelib tushadi. O'qituvchi pedagogik faoliyat sub'ekti sifatida ularni qabul qiladi, o'ylab chiqadi, o'quv materialini ifodalash va qadriyatli-mazmunli aksentlashtirishning o'zi

uchun mos logikasini yaratadi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi darsdagi o'zaro ta'sir faqatgina ular bir- birini tushunishganida va hurmat qilishganida, o'z navbatida bir-biriga ishonishganidagina yuz beradi.

O'qituvchi va o'quvchining darsdagi faqat bunday o'zaro ta'sir bir-birini tushunish, bir-biriga ishonish va o'zaro hurmatga asoslangan bo'lib, ta'limning asosiy maqsadiga erishishga yordam beradi: bilimlar o'quvchining shaxsiy yutug'iga aylanadi. V.P.Zinchenkno shuni ta'kidlashicha: "Ta'limning maqsadi nozik ish. Ular erilishi darajasiga qarab modifikatsiyalanadi.

Agar ular noadekvat bo'lsa, u holda "metin iroda" ham yordam bermaydi. Maqsadlari yo qabul qilinadi, yo qabul qilinmaydi. Hatto ular o'qituvchi, maktab tomonidan qabul qilinsa ham bu ularga erishilganini bildirmaydi. Bu "tenglashuv"ga maqsadlarni yo qabul qiladigan yoki ulardan o'z ishlari bilan shug'ullanishga sekingina jo'nab qoladigan o'quvchi ham kiradi".

Bilimlar bolaga yetib boradigan murakkab yo'l haqida ko'p yoki kam darajada to'liq bo'lgan tasavvurlar o'qituvchiga darsda o'quv materiali bilan ishlashning samarali metod va usullarini tanlashga, dars o'zining rivojlantiruvchi funksiyasini, bola intellekti va qalbini boyitish funksiyasini bajarish uchun o'z xulq-atvori va munosabatini izchil va mas'uliyatli tarzda o'ylab chiqishga yordam beradi.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida dialog – har qanday o'zaro ta'sirning asosidir. Dialog teng huquqli o'quvchilar orasida bo'lishi mumkin, u dialogga kirishuvchilarning pozitsiyalari tengligini ko'zda tutadi. Aynan dialogga asoslangan bu tartibdagi o'zaro ta'sir ta'limning asosiy maqsadiga erishishga yordam beradi: bilimlar o'quvchining shaxsiy yutug'iga aylanadi.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlar ta'lim sohasidagi eng muhim dinamiklardan biri bo'lib, talabaning nafaqat akademik muvaffaqiyatini, balki ularning shaxsiy o'sishi va rivojlanishini ham shakllantiradi. So'nggi yillarda ijobiy ta'lim muhitining asosiy komponentlari sifatida empatiya, tushunish va o'zaro hurmatni ta'kidlab, o'qituvchi va talaba munosabatlarini insonparvarlashtirish muhimligi e'tirof etilmoqda. Insonparvarlashtirishga yo'naltirilgan bu yo'l sinfdagi hokimiyat va ierarxiya haqidagi an'anaviy tushunchalardan ustun bo'lib, haqiqiy aloqalar, hissiy qo'llab-quvvatlash va talabalarga yo'naltirilgan yondashuvlar bilan tavsiflangan ta'limning yangi davrini boshlabberadi. Tarixan o'qituvchi va o'quvchi munosabatlari ko'pincha bir o'lchovli kuch dinamikasi bilan tavsiflanadi, o'qituvchi hokimiyat lavozimini egallagan va o'quvchi o'qituvchi tomonidan belgilangan qoidalar va qoidalarga rioya qilishi kutilgan. Hokimiyat va intizomni hurmat qilish har qanday ta'lim muhitida muhim bo'lsa-da, an'anaviy o'qituvchi va talaba munosabatlarining qattiq tuzilishi ba'zan haqiqiy muloqotga

to'sqinlik qildi, hamkorlikda o'rganishga to'sqinlik qildi va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga to'sqinlik qildi. Ushbu yondashuvning cheklanganligini tan olgan pedagoglar va olimlar tobora o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarga yanada insoniy va empatik yondashishni targ'ib qilmoqdalar, ular ishonchni mustahkamlash, o'zaro munosabatlarni rivojlantirish va har bir o'quvchining individualligini tan olishga qaratilgan. O'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini insonparvarlashtirish ta'lim nafaqat bilimlarni uzatish, balki empatiya, hissiy aql va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdan iborat, degan ishonchga asoslanadi. O'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi insoniy aloqani ta'kidlab, o'qituvchilar qo'llab-quvvatlovchi va ta'lim muhitini yaratishi mumkin, bu erda o'quvchilar o'zlarining qadr-qimmatini, hurmatini his qiladilar va o'z fikrlari, his-tuyg'ulari va g'oyalarini ifoda etishlari mumkin. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchilar nafaqat ma'lumotni tarqatuvchilar, balki o'quvchilarning akademik va shaxsiy rivojlanishiga yordam berish uchun hissiy qo'llab-quvvatlash, rag'batlantirish va shaxsiy fikr-mulohazalarni taqdim etuvchi murabbiylar, yo'riqnomalar va namunalaridir. Bundan tashqari, o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini insonparvarlashtirish ta'limda tenglik va inklyuzivlikni ta'minlash uchun, ayniqsa, chetda qolgan yoki kam ta'minlangan jamoalar talabalari uchun muhim ahamiyatga ega. O'ziga tegishlilik, tushunish va qabul qilish tuyg'usini tarbiyalash orqali o'qituvchilar barcha o'quvchilar o'zlarini ko'rish, eshitish va qadrlashlarini his qiladigan xavfsiz joy yaratishlari mumkin. Ta'limga insonga yo'naltirilgan bu yondashuv o'quvchilarning turli kelib chiqishi, tajribalari va shaxsiyatlarini tan oladi, madaniy, til va ijtimoiy to'siqlarni chetlab o'tadigan hurmat, empatiya va ochiq muloqot madaniyatini rag'batlantiradi. O'qituvchi va shogird munosabatlarini insonparvarlashtirishning zamirida empatiya yotadi. Bu boshqa birovning his-tuyg'ularini tushunish va baham ko'rish, dunyoni ularning nuqtai nazaridan ko'rish, sezgirlik va rahm-shafqat bilan javob berish qobiliyatidir. O'qituvchilar o'z o'quvchilariga hamdardlik bilan yondashganda, ular ishonchni kuchaytiradilar, o'zaro munosabatlarni o'rnatadilar va sinf chegarasidan tashqarida mazmunli aloqalarni o'rnatadilar. O'quvchilarning turli xil kelib chiqishi, tajribalari va istiqbollarini tan olish orqali o'qituvchilar ularning farovonligi va muvaffaqiyatiga chinakam qiziqish ko'rsatadilar, ijobiy ta'lim muhitini ta'minlovchi g'amxo'rlik va qo'llab-quvvatlash madaniyatini yaratadilar. Samarali muloqot insonga qaratilgan o'qitish amaliyotining yana bir asosidir. O'qituvchilar va o'quvchi o'rtasidagi aniq, ochiq va halol muloqot shaffoflik, o'zaro tushunish va konstruktiv fikr-mulohazalarga yordam beradi, hamkorlik va umumiy qarorlar qabul qilish uchun asos yaratadi. O'quvchilar o'zlarini eshitganlarini, qadrlanishini va hurmat qilinishini his qilsalar, ular o'quv jarayonida faol ishtirok etadilar, savollar beradilar, aniqlik

izlaydilar, o'z fikr va g'oyalari bilan o'rtoqlashadilar. Ushbu ikki tomonlama ma'lumot almashinuvi nafaqat o'quv samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, ularni XXI asr muammolariga tayyorlaydi. Hamkorlik o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini insonparvarlashtirishning asosiy tarkibiy qismidir. O'quvchilarni o'quv tajribalari, loyihalari va baholashlarini birgalikda yaratishga jalb qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'z ta'limini egallashga, umumiy maqsadlar sari birgalikda ishlashga va ularning akademik va shaxsiy o'sishida bir-birlarini qo'llab-quvvatlashga imkon beradi. Hamkorlik har bir ovoz eshitiladigan, har bir nuqtai nazar qadrlanadigan va har bir hissa nishonlanadigan sinfda hamjamiyat, tegishlilik va umumiy mas'uliyat hissini rivojlantiradi. Ushbu hamkorlik muhitida talabalar bir-biriga bog'langan va xilma-xil dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan jamoada ishlash ko'nikmalarini, muloqot qobiliyatlarini va shaxslararo munosabatlarni rivojlantiradilar.

Ta'lim sohasida o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlar katta ahamiyatga ega bo'lib, nafaqat o'quv yutuqlarini, balki o'quvchilarning ijtimoiy va hissiy farovonligini ham shakllantiradi. O'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini insonparvarlashtirish ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi, bu empatiya, hurmat, muloqot va hamkorlikni birinchi o'ringa qo'yadi, o'quvchilar o'zlarining qadr-qimmatini, qo'llab-quvvatlanayotganini va o'zlarining to'liq potentsiallarini ro'yobga chiqarish uchun kuchga ega ekanligini his qiladigan tarbiyalovchi va inklyuziv ta'lim muhitini ta'minlaydi. Insonga yo'naltirilgan o'qitish amaliyotining o'quvchilarning faolligi, motivatsiyasi va akademik samaradorligiga ta'sirini o'rganish orqali biz o'qituvchilar va talabalar o'rtasida haqiqiy va mazmunli aloqalarni rivojlantirishning o'zgartiruvchi ta'sirini aniqlashimiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarni insonparvarlashtirish ta'limdagi o'zgaruvchan paradigma o'zgarishini ifodalaydi, bu o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi tarbiyaviy, va empatik o'zaro ta'sirlar orqali o'quvchilarning yaxlit rivojlanishi va farovonligini birinchi o'ringa qo'yadi. O'qituvchilar empatiya, muloqot, hamkorlik va o'zaro hurmatni ta'kidlaydigan insonga yo'naltirilgan o'qitish amaliyotini qo'llash orqali o'quvchilar o'z intilishlari va maqsadlariga erishish uchun o'zlarining qadr-qimmatini, qo'llab-quvvatlanayotganini va ilhomlantirilishini his qiladigan ijobiy va kuchli ta'lim muhitini yaratishi mumkin. O'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini insonparvarlashtirishning afzalliklari ijtimoiy-emotsional o'sishni, aqliy farovonlikni va shaxsiy qoniqishni o'z ichiga olgan akademik natijalardan ancha kengayadi.

Haqiqiy aloqalarni o'rnatish, g'amxo'rlik madaniyatini targ'ib qilish, tegishlilik va jamiyat tuyg'usini rivojlantirish orqali o'qituvchilar o'quvchiga akademik, ijtimoiy va hissiy jihatdan gullabyashnashi, ularni zamonaviy murakkabliklarni engish uchun ko'nikma, chidamlilik va ishonch bilan jihozlashi mumkin. dunyo inoyat va rahm-shafqat bilan. Aslini olganda, insonga yo'naltirilgan o'qitish amaliyoti nafaqat ta'lim natijalarini oshiradi, balki madaniy, til va ijtimoiy to'siqlarni engib o'tadigan umumiy insoniylik, rahm-shafqat va hamjihatlik tuyg'usini rivojlantiradi, g'amxo'rlik va aloqa madaniyatini rivojlantiradi.

REFERENCES

1. Maxbubaxon, T. (2023). Kolobolativ yondashuv asosida pedagogik hamkorlik texnologiyasiga asoslangan ta'lim jarayonini tashkil etish. "Innovations in Technology and Science Education", 2(17), 262-270.
2. Sultanova, S.Y.(2023). Ta'lim mazmunini insonparvarlashtirish, o'quvchi shaxsida ma'naviy jasoratni shakllantirish. "Modern problems in education and their scientific solutions", 5(5), 9-12.
3. Murodullayevna, M. S., Abdullayeva, S. (2023). "Bo'lajak o'qituvchilarni yangi O'zbekiston strategiyasini targ'ibot qilishga tayyorlashni tashkil etish va uni boshqarish. Ijodkor o'qituvchi", 3(27), 171-173.
4. Qurbonova, B. (2023). "Hamkorlik pedagogikasi asosida oliy ta'limda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish". Farg'ona davlat universiteti, (1), 5-5.
5. Xojiyeva, M. (2021). "Ta'lim jarayonida aksiologik tarbiyani tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari". Центр научных публикаций (buxdu. Uz), 1(1).
6. Qodirov, X., Abdullajonova, n. (2023). "Hamkorlik pedagogikasining insonparvarlik hususiyatlarini shakllantirishdagi ahamiyati". Farg'ona davlat universiteti, (1), 225-225.
7. Abdumanonovich, B. M. (2022). "Umumiy orta ta'limda fanlarni o'qitishning innovatsion usullari va metodikasi". Journal of new century innovations, 4(1), 569-572.